

УДК 371 (09):78.635

Іван Рябуха

Херсонська державна морська академія

ORCID ID 0000-0002-6217-1177

DOI 10.24139/2312-5993/2018.10/324-333

РОЛЬ ВИПУСКНИКІВ КИЇВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В РОЗВИТКУ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (XVIII–XIX СТОЛІТТЯ)

Києво-Могилянська академія завжди була місцем, де зростали інтелектуальні лідери свого часу. Її випускники мали величезний вплив на розвиток усіх секторів економіки та сфер діяльності держави. У статті розглядається вплив видатних випускників Київської академії XVIII–XIX століття на розвиток морської освіти в Україні. Всебічно висвітлюється внесок у розвиток морської теорії – створення підручників, атласів, навчальних програм; та морської практики – навчання викладачів морських закладів освіти, запровадження нових підходів у освітній процес.

Ключові слова: Київська академія, морська освіта, академія, розвиток, морський кадетський корпус.

Постанова проблеми. З огляду на процеси оновлення суспільного життя, що відбуваються в останні роки в Україні, актуальними є питання встановлення історичної правди щодо ролі окремих державних посадовців і громадських діячів у розвитку національної освіти і науки, внеску окремих постатей у цей процес. Особливий інтерес викликає діяльність випускників першого українського закладу вищої освіти – Київської академії, усебічний аналіз їхньої спадщини.

Загальновідомо, що Київська академія за кількасот років своєї діяльності підготувала велику кількість наукових і просвітницьких діячів, які зробили значний внесок у розвиток практично всіх сфер суспільного життя країни, своєю науковою та практичною діяльністю сприяли розвитку освіти й культури в Україні. Проте роль окремих з них щодо розвитку морської справи на українських землях залишається й досі поза увагою науковців.

Аналіз актуальних досліджень. З вихованців Київської академії вийшло немало видатних наукових, культурних та політичних діячів. Найбільш відомими серед них є майбутні гетьмани України та козацькі старшини, архімандрити, митрополити, єпископи, духовні письменники, композитори та козацькі літописці. Чимало біографічних нарисів та наукових розвідок присвячено постатям Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Павла Полуботка, Івана Скоропадського та Івана Самойловича, Єпіфанія Славинецького, Стефана Яворського, Симеона Полоцького, Дмитра Ростовського і навіть Олександра Безбородька – канцлера Російської імперії. Вивчення їх ролі та ролі інших видатних історичних постатей в історії України періоду XVIII–XIX ст. започатковано було ще В. Антоновичем, М. Аркасом, Д. Багалієм, М. Грушевським, М. Костомаровим, І. Крип'якевичем, О. Субтельним, і продовжено С. Бабишеним, О. Дзюбою, В. Нічик, Я. Стратієм, П. Толочко.

Проте ані в минулому, ані сучасні науковці не досліджували внесок випускників Київської академії в розвиток морської освіти в Україні.

Названі та інші дослідники відмічали, що більшість випускників Києво-Могилянської академії сприяли розвитку освіти в Московському царстві, оскільки найкращих за наказом царів забирали до столиці. Так, у С. Сірополка читаємо: «кияни заклали на Москві науку, повели літературу, утворили школу» (Сірополко, 2001, с. 108).

Мета статті – висвітлення внеску випускників Київської академії XVIII–XIX століття у становлення і розвиток морської освіти в Україні.

Методи дослідження. У роботі використовувались методи аналізу та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Вивчення архівних документів надало підстави для висновку, що переважна більшість російського єпископату XVIII–XIX століть складалася з випускників Києво-Могилянської академії; випускники академії обіймали державні посади різного рангу (очільників міністерств, комітетів, комісій та установ); становили переважну більшість викладачів заснованих за наказами Петра I (і наступних монархів Російської імперії) закладів вищої і середньої освіти, морського профілю зокрема. Серед найбільш відомих із них можна назвати: Феофана Прокоповича (1681–1736) – одного з найближчих радників Петра I в перетворенні Московського царства на сучасну імперію європейського типу; Платона Гамалею (1766–1817) – капітана-командора, педагога і вченого; Івана Фальковського (1762–1823) – астронома і вченого-просвітника, Григорія Полетику (1725–1784) – педагога, науковця, громадського і державного діяча.

З архівних документів відомо, що Феофан Прокопович під час навчання в Києво-Могилянському колегіумі (на той час заклад мав таку назву) був одним із найкращих учнів, добре опанував церковнослов'янську, грецьку та латинську мови, твори європейських філософів, неодноразово перемагав у наукових диспутах. Після закінчення навчання він виїхав до Львова, учився у Кракові, а згодом – у римській колегії св. Афанасія. Побувши недовгий час у Швейцарії та інших краях Західної Європи, у 1702 р. він повернувся до України. З 1705 року викладає риторику, піїтику та філософію в Києво-Могилянському колегіумі, пише трагікомедію «Володимир» і присвячує її гетьманові Івану Мазепі. Пише він і богословсько-філософські проповіді, завдяки яким був помічений київським генерал-губернатором Д. Голіциним, та призначений у 1707 р. префектом Києво-Могилянської академії. У 1711 р., за особистим наказом Петра I, Феофан Прокопович був призначений ректором і проректором Київської Академії (Чистович, 1868).

Запрошений царем особисто в 1716 р. до Петербургу для допомоги у здійсненні реформ, він допоміг підготувати Морський статут – важливий законодавчий документ, який було затверджено під назвою «Устав морской о всём, что касается к доброму управлению в бытность флота на

море» (1720). Устав містив велику передмову, у якій було описано історію російського флоту (до 1719 р.) та п'ять книг (томів), кожна з яких була присвячена певній тематиці. Тут були відображені й правила поведінки та взаємовідносин між членами команди, установа порядку на кораблі, покарання моряків за проступки та ін.

У ракурсі нашого дослідження являє інтерес доробок Ф. Прокоповича «Слово похвальное о флоте российском...» (1720), у якому автор наголосив, що поморському «... государству нужднѣй и полезнѣй есть морской флот», тому необхідно докладати зусиль «ко устроению флота и ко обучению морского плавания» (Прокопович, 1961). За такий внесок Ф. Прокоповича в розвиток морської справи Петро I подарував йому село і два судна: «одно поменьше весельное, другое побольше парусное, въ просторѣчи зовется бойеръ, еще новое, нарочно по приказанию его сдѣланное» для Феофана, «какого еще не видано здѣсь между судами по величинѣ и удобству» (Рогович, 1979).

Досить оригіальною працею українського просвітника і державного діяча, яку більшість науковців вважають видатним явищем історії педагогіки, є «Первое учение отрокам» (1720). Тут підкреслено значення морального виховання: «каков отрок есть, таков и муж будет» і запропоновано своєрідний моральний кодекс освіченої людини (Філософський енциклопедичний словник, 2002, с. 526).

Фундаментальним доробком загальнопедагогічного змісту просвітника історики педагогіки вважають «Духовний регламент» (1721), у якому вперше документально у вигляді 300 правил було сформульовано основи світського виховання й визначено зміст світської освіти, до якого Ф. Прокопович запропонував включити: «1) грамматику купно с историєю и географією, 2) арифметику и геометрию, 3) логику или диалектику, 4) риторику и/или стихосложение, 5) физику и метафизику, 6) политику, 7) богословие, 8) иностранные языки». Більше того, на його думку, молодь мала «разуметь и о архитектуре, и о врачестве, и о политическом правительстве, и о всех прочих делах» (Прокопович Теофан, 2002, с. 233). У цій праці йшлося про необхідність навчання не лише дворян і простого народу, а й військових та моряків: «Известно есть всему миру, каковая скудость и немощь была воинства российского, когда оно не имело правильного себе учения, и как несравненно умножилась сила его, когда Петр Первый обучил оно изрядными регулами» (правила, закони) (Прокопович Теофан, 2002, с. 235).

Тут можна знайти й перші методичні рекомендації, наприклад, використовувати наочність при вивченні географії – «показывать перстом на картах и глобусе», й корисні рекомендації щодо розташування навчального закладу: «Место академии не в городе, но в стороне на веселом месте удобное, где несть народного шума, ниже частые оказии, которые обычно

мешают учению, и находит на очи, что похищает мысли молодых человек и прилежать учением не попускает» (Прокопович Теофан, 2002, с. 238).

Аналіз історичних документів цього періоду і праць істориків воєнно-морського флоту свідчить, що рекомендації саме з цього доробку покладені в основу морального виховання гардемаринів Морської академії. У цьому документі було прописано загальні принципи організації виховного процесу: кадети мали бути слухняними, не галасувати під час занять, не сваритися один з одним, ходити завжди охайними, брати приклад з офіцера-вихователя (Прокопович Ф., 1961, с. 468–469). Говорячи про особливе середовище виховання, Ф. Прокопович указував і на необхідність створення в закладі освіти бібліотеки: «без библиотеки как без души академия» та проведення спеціальної перевірки учителів «на знание науки, умения рассказывать и заинтересовывать детей» (Прокопович Теофан. Філософські праці. Вибране, 2012, с. 239).

Відмітимо, що за ініціативи Ф. Прокоповича за указом Петра I при монастирі у 1719 р. була заснована типографія, де й друкувалися всі його праці, підручники та книги для читання. Багато його листів та настанов, на які спиралися не лише церковнослужителі, а й державні діячі та педагоги, вийшли тут друком вже після його смерті (наприклад, «Слова и речи» у трьох частинах, 1765).

Як бачимо, Ф. Прокопович був не просто видатним просвітителем XVIII ст. і першим знайомим українцем, який зробив вагомий вклад у розвиток освіти взагалі й морської зокрема; він був головою так званої «Ученой дружины» Петра I, яка об'єднувала найосвіченіших людей того часу з метою модернізації Російської імперії в дусі освіченого абсолютизму. Він не лише обіймав вищі посади (наприклад, другого віце-президента Святого Синоду), а й брав участь у заснуванні наукових установ, Академії наук зокрема.

Феофан Прокопович не лише залишив у спадок численні праці з фізики, філософії, математики, астрономії, логіки, наук про державу і право, а й досвід в організації навчання учнів – у 1721 р. він відкрив при своєму домі в Петербурзі школу, куди приймав сиріт і бідних дітей усякого стану (за 15 років існування школи в ній навчалося 160 хлопчиків). На думку сучасників, ця школа була найкращим закладом того часу і за своїм устроєм, і за якістю тих знань, що надавала своїм вихованцям (Чистович, 1868).

З біографічних видань відомо, що Платон Якович Гамалія походить зі старовинного козацько-старшинського роду. Він навчався в Київській Академії, а у віці 13-ти років вступив до кронштадтського Морського корпусу (закінчив у 1784 р., отримавши чин мічмана). Упродовж 1782–84 рр. ходив у море у складі ескадри віце-адмірала П. Чичагова (майбутнього морського міністра), брав участь у Російсько-шведській війні (1788–1790), після чого був переведений до Морського корпусу. З 1791 р. викладав гардемаринам

морську практику, еволюцію і теорію морського мистецтва, з 1795 р. – виконував обов'язки інспектора класів (Усенко, 2002, с. 47).

Упродовж 1800–1807 рр. П. Гамалея уклав, а типографія корпусу надрукувала кілька підручників, серед яких: «Высшая теория морского искусства» у п'яти частинах, до складу яких увійшов курс алгебри із застосуванням у геометрії та навігації, початкові відомості з механіки; «Теория и практика кораблевождения» з елементами теорії кораблебудування (з 1200 примірників 100 для подарунків було надруковано на так званій «александрійській» бумазі); «Опыт морской практики капитан-командора Морского кадетского корпуса инспектора и Императорской Академии наук члена Платона Гамалея» (Руднев, 2015). В останній з указаних праць читаємо: «Теория и практика должны быть неразлучны... Теория должна быть основана не на произвольных положениях, но на многочисленных и с крайней точностью учиненных опытах..., формулы должны быть просты, удоно приложимы и наблюдениями мореплавателей проверены» (Опыт морской практики, 1827, с. 125).

У збірнику «Записки государственного адмиралтейского департамента» (завданням якого було «распространение морских наук и усовершенствование технической части морского искусства» (Записки, издаваемые Государственным Адмиралтейским департаментом, относящиеся к мореплаванию, наукам и словесности, 2013)), який виходив у період 1807–1827 рр., він надрукував статтю «Рассуждение о ветрах и вкратце о других воздушных явлениях», матеріал якої базувався на власних дослідженнях. На сторінках цього видання можна було зустріти й астрономічні таблиці для мореплавання та статті П. Гамалеї з основ теорії ахроматичних труб, історії оптики та інших питань.

Аналізуючи діяльність П. Гамалеї, можна констатувати, що він був не лише автором підручників з математики, механіки, фізики, навігації та судноводіння, теорії кораблебудування, історії флоту (з числа десятка навчальних книг, що друкувалися типографією морського корпусу за десятиріччя, більше третини належали йому), а й державним діячем – членом Державного адміралтейства, науковцем – почесним членом Імператорської Академії наук, який зробив значний внесок у розвиток теорії та практики морської освіти. Як практик, він здійснив докорінне перетворення навчального процесу морського кадетського корпусу і вперше запровадив прототип курсів підвищення кваліфікації для його викладачів (запрошував відомих фахівців і учених для читання спеціального курсу лекцій з окремих розділів морської теорії та практики) (Зуев, 2005, с. 32).

Заслуговує на увагу й постать іншого теоретика і практика Івана Якимовича Фальковського – історика, математика, географа, астронома та ректора Києво-Могилянської академії (1803–1804). Він народився в селі Білоцерковка біля Києва в родині священника. З 1772 р. до 1775 р. навчався в

Києво-Могилянській академії, після чого виїхав з України. Упродовж 1777–1781 рр. навчався у протестантській школі, піарській гімназії Пешта й Пресбурзькому ліцеї, університеті Буди, вивчав сучасні іноземні мови, історію, географію, експериментальну фізику та інші науки, особливо захоплювався математикою й астрономією. У 1783 р. повернувся до Києва, привіз із собою багато книг, частину яких передав до академічної бібліотеки Києво-Могилянської академії, до якої був прийнятий викладачем. Він передав академії й математичні інструменти, які придбав під час навчання в Угорщині. Упродовж наступних двох десятиріч він викладав тут алгебру, геометрію, астрономію, архітектуру, змішану математику, гідравліку, оптику, а також історію, географію, німецьку мову та філософію.

Після призначення у 1804 році ректором академії, відкрив фізико-математичний кабінет, у якому було зібрано земні й небесні глобуси, сфери Коперника, повітряний насос, електрична машина, телескоп, астролябія, барометр та інше обладнання; при Михайлівському монастирі створив маленьку обсерваторію (першу на території України). Він організував видання «Київських місяцесловів» – альманахів, які друкувалися в типографії Києво-Печерської лаври й містили відомості про положення Місяця і Сонця, такі необхідні для мореплавання, а також статті на історичні теми. На сторінках цього видання він давав низку цінних порад, як і з чого можна зробити телескоп, як шліфувати скло для нього; наводив схеми і креслення сонячних, місячних та зоряних годинників; аналізував астрономічні календарі, що існували в різні епохи в різних народів.

Іван Фальковський написав кілька, важливих для підготовки морських спеціалістів, навчальних книг, серед яких: «Сферична астрономія» та «Теоретична астрономія», у яких детально описав рух Сонця і залежні від цього явища, а також рух Місяця; рукопис «Скорочення змішаної математики, поділене на дві частини, з котрих перша включає механіку, катоптрику, діоптрику і перспективу; а друга тригонометрію сферичну, початки астрономії, географію, хронологію, гномонику, пиротехнію, архітектуру цивільну й військову, – зібране з різних авторів на користь Київського академічного юнацтва» (Київ, 1793), який вирізнявся значною кількістю задач і прикладів з найдосконалішими поясненнями, що супроводжували навчальний матеріал; у «Геометрії» він розглянув питання, що стосуються фігури та розмірів Землі, зокрема знаходження довготи й широти різних місцевостей. У цьому підручнику читаємо: «Фігура Землі майже подібна до фігури кулі», а Земля «під екватором вище, ніж під полюсами» (Булашев, 1883).

І. Я. Фальковський був високоосвіченою людиною із різнобічними науково-практичними інтересами. Так, ще під час навчання в Офенському університеті в Угорщині (1780) він уклав «відповідно професорським поясненням» «Правила цивільної архітектури», а наприкінці своєї діяльності

написав «Короткий poradник про лікування хвороб простими засобами» та «Записки о Кієво-Могилянської академії» (Хижняк, 2013, с. 261).

На жаль, значна частина 92-томної рукописної спадщини І. Я. Фальковського (наукові праці, нариси, проповіді – усього близько 1300 доробок) до сьогодні зберігаються в рукописах і чекають на видання та детальне вивчення, так само, як і об'єктивна оцінка його особистого внеску в розвиток освіти України, морської і технічної зокрема.

Наступним у списку видатних випускників Київської академії, які сприяли розвитку морської освіти в Україні, є Полетика Григорій Андрійович. Після закінчення академії він склав іспити з латинської, грецької, німецької та російської мов у Петербурзі і в 1746 р. обійняв посаду перекладача при Академії наук; з 1748 р. до 1764 р. працював перекладачем у Священному Синоді.

З 1764 Г. Полетика працював головним інспектором Морського шляхетного кадетського корпусу. Тут він розробив і представив програму реформування навчання, яку в 1765 р. затвердив очільник закладу І. Голенищев-Кутузов. Ця «Програма», як зазначав військово-морський історик Ф. Веселаго, хоча «впоследствии несколько изменялась сообразно большому или меньшему требованию офицеров для флота... в главных чертах оставалась та же самая» (Веселаго, 1852, с. 158-160). Крім цього, він перекладав і видавав книжки з морської справи, сприяв написанню підручників викладачами корпусу, особисто уклав словник шістьма мовами, який мав «сприяти молодим людям Росії в навчанні тих мов, які є найголовнішими у світі і найпотрібнішими науками вважаються» (Лазаревській, 1891).

У 1767 р. Г. Полетика був обраний депутатом до «Комисии для зготування проекта Уложения». Підготовлені ним документи надали підстави сучасникам характеризувати його як: «... съ одной стороны вообще защитникомъ автономности Малороссіи, а съ другой – ревнивымъ ходатаемъ объ утвержденіи за «малороссійскимъ шляхетствомъ» тѣхъ «правъ и привилегій», которыя де во «время бытности Малыя Россіи подъ Польшею подтверждаемы были» (Модзалевский, 1914, с. 119). Отже, Г. Полетика «славився своєю ученостью и патріотизмомъ къ краю своему» (Горобець та ін., 2001). Більше того, під час роботи в комісії він уклав об'ємну збірку правових документів задля обґрунтування претензій Гетьманщини на автономне існування.

У 1773 р. він вийшов у відставку і виїхав до України. Писав статті для публікації в «Ежемѣсячныхъ Сочиненіяхъ», проте далеко не всі були надруковані, зокрема «О началѣ, возобновленіи и распространеніи ученія и училищъ въ Россіи и о нынѣшнемъ оныхъ состояніи»; підготував до друку доробки: «Записка о начале Киевской Академии», «Сборникъ прав и привилегій малороссійского шляхетства» та ін.

Переклади Г. Полетики з античної філософії (Арістотеля, Епіктета, Ксенофонта) «належать до перших серйозних філософічних перекладів у ро-

сійській мові. Цікава і сама ця мова – їй сучасники закидали українізми. Треба думати, що через українців-перекладачів в російську філософічну термінологію увійшло чимало українських елементів» (Хижняк, 2003, с. 64-65). Його «Накази» депутатам в Катерининську комісію 1767–1774 рр., видані згодом «Киевской стариной», можна вважати прикладом ведення державних справ, а численні матеріали його особистого архіву склали основу для видання двох томів «Материалов для отечественной истории» (1853–1855 рр.).

За 25 років перебування в Петербурзі він зібрав бібліотеку з кількох тисяч томів (серед яких була значна кількість рукописів і стародруків), яка була однією з найкращих у тодішній Росії. На жаль, вона майже вся загинула під час пожежі в морському корпусі в 1777 р. Інша бібліотека, зібрана ним і доповнена його дітьми, частково була розкрадена, частково – розпорошена по численних архівосховищах України та Росії, що значно ускладнює сьогодні створення цілісної картини щодо його внеску в розвиток освіти, морської зокрема.

Висновки. Як відомо, за понад 200 років існування Київської академії в ній навчалася близько 25 тисяч українців, які склали основну частину національної еліти, представники якої впродовж XVIII–XIX століть займали урядові посади, були відомими просвітницькими діячами, часто виступали в ролі меценатів. Окремі випускники академії стали провідниками українського впливу в Росії, який охопив майже всі аспекти культурно-освітнього життя, зокрема в галузі технічно-морської освіти. З одного боку, діяльність більшості з них була пов'язана із суспільно-економічним розвитком Російської імперії, з іншого – України, землі якої впродовж названих століть входили до її складу.

На сьогодні, із відкриттям нових джерел та їх неупередженим прочитанням, стає зрозумілим, що внесок окремих постатей, випускників академії зокрема, у розвиток морської освіти України є значним і вагомим, проте встановлення їх ролі в цьому процесі залишається до кінця не здійсненим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булашев, Г. (1883). Иреней Фальковский коадьютор киевский. *Киевская старина*, 5, 89-120 (Bulashev, H. (1883). Irenei Falkovskii Coadjutor of Kyiv. *Kyivan Antiquity*, 5, 89-120).
2. Веселаго, Ф. Ф. (1852). *Очерк истории Морского кадетского корпуса с приложением списка воспитанников за 100 лет*. СПб.: тип. Морск. кадетск. корпуса (Veselaho, F. F. (1852). *Outline of the history of Maritime Cadets Corps with amendment of the list of cadets for 100 years*. Saint Petersburg: Publishing House of Maritime Cadets Corps).
3. Горобець, В., Хижняк, З. (2001). Полетика Г. А. *Киево-Могилянська Академія в іменах. XVII–XVIII ст.: Енциклопедичне видання*, (сс. 431-433) (Horobets, V., Khyzhniak, Z. (2001). *Poletyka H. A. Kyiv-Mohyla Academy in names. XVII–XVIII century: Encyclopaedic edition*, (pp. 431-433)).
4. Записки, издаваемые Государственным Адмиралтейским департаментом, относящиеся к мореплаванію, наукам и словесности (2013). *Directmedia* (Notes,

published by the State Admiralty Department, related to navigation, science and literature (2013). *Directmedia*).

5. Зуев, Г. И. (2005). *Историческая хроника Морского корпуса. 1701-1925 гг.* СПб. (Zuiev, H. I. (2005). *Historical chronicles of Maritime Corps. 1701-1925.* St. Petersburg).

6. Лазаревский, Ал. (1891). Отрывки изъ семейнаго архива Полетикъ. *Кіевская Старина*, 4, 97-116 (Lazarevskii, Al. (1891). Fragments from family archives of Poletik. *Kyivan Antiquity*, 4, 97-116).

7. Модзалевский, В. Л. (1914). *Малороссийский родословник.* К. (Modzalevskii, V. L. (1914). *Genealogic book of Malorossia.* Kyiv).

8. Нічик, В. М. (1977). *Феофан Прокопович.* М.: Мысль (Nichuk, V. M. (1977) *Feofan Prokhorovych.* М.: Mysl).

9. *Опыт морской практики: Соч. кап.-командор Мор. кадет. корпуса инспектор и Имп. Акад. наук чл. Платон Гамалея* (1827). Ч. 1-2. Санкт-Петербург: при Мор. кадет. корпусе (*Experience of seamanship: Work of Captain-Commander of Maritime Cadets Corps, inspector and member of the Emperor's Academy of Sciences Platon Hamaliia.* (1827). P. 1-2. St. Petersburg: Publishing House of Maritime Cadets Corps.).

10. *Прокопович Теофан. Філософські праці. Вибране.* (2012). К.: Вид-во «Дніпро» (*Prokhorovych Theophan. Philosophic Works. Selected.* (2012). Kyiv: "Dnipro" Publ. House).

11. Прокопович, Ф. (1961). *Сочинения.* М.-Л.: Изд-во Академии наук СССР (Prokhorovych, F. (1961). *Works.* М.-L.: Publ. House of Academy of Sciences of USSR).

12. Прокопович Теофан (2002). В В. І. Шинкарук (Ред.), *Філософський енциклопедичний словник*, (С. 526). Київ: Абрис (Prokhorovych Theophan (2002). V. I. Shynkaruk (Ed.), *Philosophic Encyclopaedic Dictionary*, (p. 526). Kyiv: Abrys).

13. Рогович, М. Д. (1979). *Основні віхи життя та діяльності Ф. Прокоповича. Філософські твори.* К.: Наукова думка (Rohovich, M. D. (1979). *Main life milestones of F. Prokhorovych.* Kyiv: Naukova Dumka).

14. Руднев, Д. В. (2016). Издание учебной литературы в Морском кадетском корпусе на рубеже XVIII и XIX вв. *Четвертые Лупповские чтения. Доклады и сообщения.* Санкт-Петербург, 15 мая 2015 г. СПб.: БАН, (сс. 63-75) (Rudnyev, D. V. (2016). Publishing of educational literature at Maritime Cadets Corps at the edge of 18th and 19th centuries. *The Fourth Lупpo Readings. Reports and Information.* St. Petersburg, May 15, 2015: BAN, (pp. 63-65)).

15. Сірополко, С. (2001). *Історія освіти на Україні.* Київ: Наук. думка (Siropolko, S. (2001). *The History of Education in Ukraine.* Kyiv: Scientific Idea).

16. Тригубенко, В. В. (2002). *Освіта і педагогічна думка в Києві за тисячу років.* К.: Кадри (Tryhubenko, V. V. (2002). *Education and Pedagogical Ideas in Kyiv for a Thosand Years.* Kyiv: Kadry).

17. Усенко, П. Г. (2002). Гамалія (Гамалея) Платон Якович. *Енциклопедія історії України*, Т. 2, С. 47. К.: Наукова думка (Usenko, P. H. (2002). Hamaliia (Hamaleia) Platon Yakovych. *Encyclopaedia of the History of Ukraine*, Vol. 2, P. 47. Kyiv: Scientific thought).

18. Хижняк, З. І. (2003). *Історія Києво-Могилянської академії.* К.: КМ Академія (Khyzhniak, Z. I. (2003). *The history of Kyiv Mohyla Academy.* Kyiv: KM Academy).

19. Хижняк, З. І. (2013). Фальковський Іван Якимович. *Енциклопедія історії України*, Т. 10, С. 261. К.: Наукова думка (Khyzhnyak, Z. I. (2013). Falkovskyi Ivan Yakimovych. *Encyclopaedia of the History of Ukraine*, Vol. 10, P. 261. Kyiv: Scientific thought).

20. Чистович, И. (1868). Есофанъ Прокоповичъ и его время. *Сборникъ статей, читанныхъ в Отделеніи русскаго языка и словесности Имп. Академіи Наук.* Т. 4, (сс. 15-17). Спб. (Chystovych, I. (1868). Yesophan' Prokhorovych and his times. *Collection of*

articles read at the Department of the Russian Language and Philology of the Emperor's Academy of Sciences, Vol. 4, (pp. 15-17). St. Petersburg).

РЕЗЮМЕ

Рябуха Иван. Роль выпускников Киевской академии в развитии морского образования в Украине (XVIII – XIX века).

Киево-Могилянская академия всегда была тем местом, где выросли интеллектуальные лидеры своего времени. Ее выпускники имели огромное влияние на развитие всех секторов экономики и сфер деятельности государства. В статье рассматривается влияние деятельности выдающихся выпускников Киевской академии XVIII–XIX веков на развитие морского образования в Украине. Всесторонне освещается вклад в развитие морской теории – создание учебников, атласов, учебных программ; и морской практики – подготовка преподавателей морских учебных заведений, внедрение новых подходов в образовательный процесс.

Ключевые слова: Киевская академия, морское образование, развитие, морской кадетский корпус.

SUMMARY

Ryabukha Ivan. Role of Kyiv Academy graduates in the development of maritime education in Ukraine (XVIII – XIX centuries).

Taking into account processes of public life renovation taking place in recent year in Ukraine, the issues connected with establishment of historical truth about the role of separate state public officials and servants in development of national education and science become actual, especially their contribution into this process. Comprehensive analysis of activity of graduates of the first Ukrainian higher educational establishment – Kyiv academy is of special interest in this regard.

It is generally known, that Kyiv academy trained plenty of scientific and educational figures during several hundreds years of its activity; they made a considerable contribution into development of practically all spheres of public life of the country, assisted to development of education and culture in Ukraine by their scientific and practical activity. However, the role of some of them in relation to development of seamanship in Ukrainian lands remains out of sight of researchers. Many prominent scientists, cultural and political figures went out from the students of Kyiv academy. The study of their role and role of other prominent historical figures in history of Ukraine of period of the XVIII–XIX centuries was founded by V. Antonovych, M. Arkas, D. Bapaliw and continued by S. Babyshyn, V. Nychyk and others. However, neither the past nor the modern researchers investigated the contribution of graduates of Kyiv academy to development of maritime education in Ukraine.

The aim of the article is to reveal the contribution of Kyiv academy graduates of the XVIII–XIX centuries in formation and development of maritime education in Ukraine.

As it has been found out, some graduates of Kyiv academy of the XVIII–XIX centuries became the foundation of the national elite: took major state positions, were famous educators, patrons of the arts etc. They implemented Ukrainian influence in the Russian Empire's life, particularly in the area of technical and maritime education. The article deals with the influence the outstanding graduates' activity had on development of maritime education in Ukraine. Their input into maritime theory – maritime textbooks, atlases, curricula creation; and maritime practice – maritime lecturers' training, implementation of new methods into educational process – are given here.

Key words: Kyiv academy, maritime education, development, Maritime Cadets Corps.